

1 Ciężar dowodu

1.1 Jakie zasady obowiązują w odniesieniu do ciężaru dowodu?

Zasada dotycząca ciężaru dowodu stanowi, że strona, na której spoczywa ciężar dowodu, jest zobowiązana dowieść prawdziwości faktów leżących u podstaw roszczenia, tak aby można było ocenić zasadność argumentów przedstawionych w sądzie.

Jeżeli chodzi o podział ciężaru dowodu, tj. kwestię tego, na której ze stron powinien on spoczywać, podstawowa zasada jest ustanowiona w art. 342 kodeksu cywilnego. Zgodnie z brzmieniem tego artykułu osoba powołująca się na określone prawo musi dowieść prawdziwości faktów leżących u jego podstaw, a strona przeciwna musi wykazać, że zaszły okoliczności faktyczne ograniczające, zmieniające lub uchylające takie prawo. Okoliczności faktyczne ograniczające są to okoliczności stanowiące przeszkodę dla skutecznego powstania prawa. Okoliczności faktyczne zmieniające są to okoliczności, które zmieniają zakres istniejącego prawa. Okoliczności faktyczne uchylające są to okoliczności, które prowadzą do wygaśnięcia istniejącego prawa. W razie wątpliwości okoliczności faktyczne muszą zostać uznane za elementy warunkujące powstanie prawa.

W przypadku powództwa o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, w ramach którego jedna ze stron nie dąży do wydania wyroku przeciwko drugiej stronie, a jedynie wnosi do sądu o stwierdzenie nieistnienia danego prawa lub okoliczności faktycznej, do pozwanego (czyli do strony, przeciwko której wytacza się powództwo) należy udowodnienie elementów warunkujących powstanie prawa będącego przedmiotem roszczenia.

W przypadku powództw sądowych, które należy wytoczyć w określonym terminie po dniu, w którym powód (czyli strona wytaczająca powództwo) dowiedziała się o zaistnieniu określonej okoliczności faktycznej, do pozwanego należy udowodnienie, że termin ten już upłynął, chyba że istnieje inne rozwiązanie ustanowione w przepisach szczególnych.

Jeżeli prawo, na które powołuje się powód, podlega warunkowi zawieszającemu (niepewne przyszłe zdarzenie, od którego wystąpienia strony uzależniły skutki czynności prawnej) lub jeżeli obowiązuje w stosunku do niego termin początkowy (moment, po którym takie prawo może powstać), obowiązek wykazania, że taki warunek został spełniony lub że taki termin początkowy upłynął, spoczywa na powodzie. Jeżeli prawo podlega warunkowi rozwiązującemu (niepewne przyszłe zdarzenie, od którego wystąpienia strony uzależniły ustanie skutków czynności prawnej) lub jeżeli obowiązuje w stosunku do niego termin ostateczny (moment, po upływie którego prawo wygasa), obowiązek wykazania, że taki warunek został spełniony lub że taki termin ostateczny upłynął spoczywa na pozwanym.

Powyższe zasady ulegają odwróceniu w przypadku istnienia domniemania prawnego (gdy na podstawie przepisów prawa wywodzi się ze znanego faktu określony skutek lub wniosek w celu ustalenia faktu nieznanego), wyłączenia lub zwolnienia z obowiązku postępowania zgodnie z zasadą dotyczącą ciężaru dowodu lub ważnego porozumienia o takim samym skutku i zasadniczo w każdym innym przypadku określonym prawem. Ciężar dowodu podlega odwróceniu również wtedy, gdy strona przeciwna umyślnie uniemożliwiła przedstawienie dowodu przez zobowiązaną do tego stronę.

Porozumienie w sprawie odwrócenia ciężaru dowodu uznaje się za nieważne gdy chodzi o niezbywalne prawo (tj. prawo, którego strona nie może się zrzec wyłącznie na podstawie oświadczenia woli) lub w przypadku gdy może to nadmiernie utrudnić jednej ze stron wykonanie prawa. Podobnie nieważne jest porozumienie o wyłączeniu jakiegokolwiek zgodnego z prawem środka dowodowego lub dopuszczeniu innego środka dowodowego niż środek przewidziany w obowiązujących przepisach. Jeżeli jednak wymogi prawne dotyczące dowodów opierają się na względach porządku publicznego, porozumienia takie są nieważne w każdym okolicznościach.

W przypadku przedstawienia dowodu przez stronę, na której spoczywa obowiązek wykazania prawdziwości danej okoliczności faktycznej, strona przeciwna może przedstawić dowód przeciwny w celu podania takiego dowodu w wątpliwość. W przypadku wystąpienia dostatecznie dużych wątpliwości rozstrzygnięcie zapadne przeciwko stronie, na której spoczywał obowiązek udowodnienia danej okoliczności faktycznej.

Niezbity dowód prawny można podważyć wyłącznie poprzez przedstawienie dowodu na to, że okoliczność faktyczna leżąca u podstaw takiego dowodu prawnego nie jest prawdziwa, bez uszczerbku dla innych ograniczeń przewidzianych w prawie.

Każda osoba powołująca się na prawo zwyczajowe, miejscowe lub na prawo państwa trzeciego jest zobowiązana do przedstawienia dowodów potwierdzających istnienie i treść takiego prawa, przy czym sąd podejmuje z urzędu działania na rzecz uzyskania stosownych informacji. Sąd jest również zobowiązany do zgromadzenia takich informacji z urzędu, jeżeli musi wydać orzeczenie na podstawie prawa zwyczajowego lub miejscowego lub na podstawie prawa państwa trzeciego, w przypadku gdy żadna ze stron nie powołała się na takie prawo, w przypadku gdy strona przeciwna potwierdziła istnienie takiego prawa i treść tego prawa lub w przypadku gdy strona przeciwna nie wniosła sprzeciwu. Jeżeli sąd nie będzie w stanie ustalić treści mającego zastosowanie prawa, zastosuje przepisy portugalskiego prawa zwyczajowego.

1.2 Czy obowiązują zasady, które wyłączają konieczność dowodzenia niektórych faktów? W jakich przypadkach? Czy możliwe jest przedstawienie dowodu w celu obalenia szczególnego domniemania prawnego?

Tak, istnieją tego rodzaju zasady.

Faktów powszechnie znanych, tj. faktów stanowiących element wiedzy powszechnej, nie trzeba udowadniać.

Dowód nie jest również wymagany w przypadku faktów, które są znane sądowi ze względu na wykonywane przez niego funkcje; jeżeli sąd wezwie do przedstawienia tych faktów, strona musi załączyć stosowne dowody z dokumentów do akt sprawy.

Podobnie strona, na której korzyść przemawia domniemanie prawne (zdefiniowane powyżej), nie musi udowadniać domniemanego faktu.

Domniemania prawne można obalić przedstawiając dowód przeciwny, poza przypadkami, w których nie jest to dozwolone na mocy obowiązujących przepisów.

1.3 Do jakiego stopnia sąd musi być przekonany o fakcie, aby oprzeć orzeczenie na istnieniu tego faktu?

Sąd przeprowadza swobodną ocenę dowodów, po czym sędzia wydaje orzeczenie na podstawie uzasadnionego przekonania co do prawdziwości każdej z okoliczności faktycznych.

Swobodna ocena dowodów nie obejmuje faktów, których udowodnienie wymaga spełnienia przewidzianych w prawie szczególnych wymogów formalnych, ani faktów, które można udowodnić wyłącznie poprzez przeprowadzenie dowodu z dokumentów, lub faktów, które zostały w niezbity sposób udowodnione na podstawie dokumentów, umowy albo przyznania przez strony.

Sąd musi przeanalizować wszystkie dowody, niezależnie od tego, czy zostały przedstawione przez stronę, na której spoczywał ciężar dowodu, z zastrzeżeniem przepisów, zgodnie z którymi dowód potwierdzający fakt jest nieistotny, jeżeli nie został przedstawiony przez określoną zainteresowaną stronę.

Wszelkie wątpliwości dotyczące okoliczności faktycznej lub ciężaru dowodu rozstrzyga się na niekorzyść strony, która odniosłaby korzyści z danego faktu.

2 Postępowanie dowodowe

2.1 Czy dowód przeprowadza się zawsze na podstawie wniosku strony czy sędzia w niektórych przypadkach może również przeprowadzić dowód z urzędu?

Prawo dopuszcza możliwość przeprowadzenia dowodu z inicjatywy sędziego.

Do obowiązków sędziego należy podjęcie lub zarządzenie podjęcia, również z urzędu, wszelkich czynności koniecznych do ustalenia prawdy i prawdziwego charakteru sporu, w odniesieniu do faktów, które powinny być znane.

Sędzia może, na dowolnym etapie postępowania, wezwać strony do stawienia się osobiście w sądzie w celu złożenia zeznań dotyczących faktów istotnych dla wydania orzeczenia w sprawie.

Sąd ma obowiązek zażądać, z urzędu lub na wniosek jednej ze stron, przekazania informacji, opinii technicznych, planów, zdjęć, rysunków, przedmiotów lub innych dokumentów niezbędnych do ustalenia prawdy. Żądania takie mogą być kierowane do organów publicznych, stron sporu lub osób trzecich.

Sąd, o ile uzna to za stosowne, może zarządzić, z urzędu lub na wniosek jednej ze stron, przeprowadzenie czynności wyjaśniających w sprawie przedmiotów lub osób. Czynności te muszą zostać przeprowadzone z poszanowaniem prawa do prywatności i życia rodzinnego oraz godności człowieka oraz powinny mieć na celu wyjaśnienie każdego faktu istotnego dla wydania orzeczenia w sprawie. Sąd może przeprowadzić wizję lokalną lub zarządzić przeprowadzenie rekonstrukcji wydarzeń, jeżeli uzna to za konieczne.

Jeżeli w toku postępowania sądowego pojawiają się powody, by przypuszczać, że osoba, która nie została wezwana do stawienia się przed sądem w charakterze świadka, może dysponować wiedzą na temat faktów istotnych dla wydania prawidłowego orzeczenia w sprawie, sędzia powinien zarządzić wezwanie takiej osoby do złożenia zeznań w sądzie.

Sędzia może z urzędu zarządzić przedstawienie dowodów przez biegłych.

2.2 Co się dzieje po przyjęciu wniosku dotyczącego przeprowadzenia dowodu?

Dowody zazwyczaj przedkłada się razem z pismami procesowymi. W ostatniej części pozwu powód musi podać listę świadków i wnieść o przeprowadzenie innych dowodów; jeżeli pozwany wnieśli sprzeciw, musi przedłożyć listę świadków w odpowiedzi na pozew i wnieść o przeprowadzenie innych dowodów. W stosownych przypadkach powód może zmienić treść swojego pierwotnego wniosku o przeprowadzenie dowodu, co może uczynić odpowiednio w replice do odpowiedzi na pozew lub w terminie 10 dni od otrzymania powiadomienia o odpowiedzi na pozew. Jeżeli pozwany wytoczy powództwo wzajemne, a powód złoży odpowiedź na pozew, pozwany może zmienić treść swojego pierwotnego wniosku o przeprowadzenie dowodu w terminie 10 dni od otrzymania powiadomienia o odpowiedzi na pozew.

Zasadniczo dowody przeprowadza się na rozprawie końcowej. W wyjątkowych przypadkach dopuszcza się możliwość przeprowadzenia dowodu na wcześniejszym etapie postępowania. Dowodami mogą być zeznania osób, dowody przedstawione przez biegłych lub dowody uzyskane w drodze czynności wyjaśniających przeprowadzonych przez sąd. Aby wcześniejsze przedstawienie takich dowodów było możliwe, musi zachodzić uzasadniona obawa, że pozyskanie zeznań określonych osób na rozprawie lub zweryfikowanie niektórych faktów w oparciu o opinię biegłego lub wyniki dochodzenia będą niemożliwe lub bardzo utrudnione.

Po złożeniu wniosków o przeprowadzenie dowodów sędzia wyznacza, po wysłuchaniu adwokatów stron, termin rozprawy końcowej w trakcie rozprawy wprowadzającej (podczas której można zmienić wnioski o przeprowadzenie dowodów), o ile w jej trakcie nie zostało wydane odpowiednie orzeczenie w sprawie.

Listę świadków można również przedłożyć lub zmienić w terminie 20 dni poprzedzających datę, na którą wyznaczono rozprawę końcową, przy czym w takim przypadku stronę przeciwną również powiadamia się o możliwości dokonania takich zmian w terminie pięciu dni.

Poza przypadkami, w których okoliczności uzasadniają zmianę porządku czynności prawnych przez sędziego, przeprowadzanie dowodu na rozprawie końcowej rozpoczyna się od złożenia oświadczeń przez strony.

Następnie przedstawia się nagrania audio lub wideo, jeżeli wchodzi one w skład materiału dowodowego.

Po prezentacji nagrań biegli wezwani do stawienia się przed sądem na wniosek jednej ze stron lub na żądanie samego sądu mogą złożyć ustne wyjaśnienia; następnie odbywa się przesłuchanie świadków.

Po przeprowadzeniu dowodów adwokaci wygłaszają mowy odnoszące się do okoliczności faktycznych sprawy. W swoich mowach adwokaci przedstawiają wnioski, zarówno faktyczne, jak i formalne, które wyciągnęli na podstawie przedstawionych dowodów, przy czym każdy adwokat ma prawo do jednokrotnego odniesienia się do argumentów swojego oponenta.

Po zamknięciu rozprawy kończącej postępowanie akta sprawy trafiają do sędziego, który wydaje wyrok w terminie 30 dni. Jeżeli sąd uzna, że nie dysponuje wystarczającymi informacjami, może zwołać kolejną rozprawę w celu przesłuchania wybranych osób i zarządzenia czynności koniecznych do tego, aby rozwiązać wszelkie wątpliwości.

2.3 W jakich przypadkach sąd odrzuci wniosek dowodowy strony?

Wniosek o przeprowadzenie dowodu może zostać odrzucony, jeżeli został złożony po upływie odpowiedniego terminu ustawowego.

Wniosek o przeprowadzenie dowodu może zostać odrzucony w całości lub w części nawet w przypadku, gdy został złożony w terminie, jeżeli: przekroczono liczbę świadków dopuszczalną dla danego typu postępowania (odrzuca się wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków powyżej tego limitu); sędzia uzna, że wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego jest nieistotny dla sprawy lub służy opóźnieniu postępowania; osoba, która mogłaby składać zeznania w charakterze strony, została wpisana na listę świadków; wniosek wymaga uwzględnienia oświadczeń strony dotyczących nieuczciwych lub niezgodnych z prawem praktyk, o które oskarża się przedmiotową stronę; lub dotyczy wezwania strony do złożenia zeznań dotyczących faktów, które nie wymagają przyznania przez stronę. Inne dowody, które są niedopuszczalne, obejmują dowody naruszające tajemnicę państwową, zawodową lub urzędową, przy czym możliwe jest zwolnienie z takiej tajemnicy na warunkach określonych w prawie.

Następnie sędzia przeprowadza, na rozprawie końcowej i po zaprzysiężeniu świadków, wstępne ich przesłuchanie, którego celem jest potwierdzenie tożsamości świadka oraz ustalenie, czy świadek jest krewnym, przyjacielem czy wrogiem którejkolwiek ze stron, czy pozostaje w jakimkolwiek stosunku zależności ze stronami oraz czy ma jakikolwiek interes, bezpośredni lub pośredni, w danej sprawie. Jeżeli udzielone odpowiedzi będą wskazywały na to, że dana osoba nie może występować w charakterze świadka lub że nie jest osobą figurującą na liście świadków, sędzia nie dopuści takiej osoby do składania zeznań. W charakterze świadków zeznawać mogą wyłącznie osoby, które nie cierpią na zaburzenia psychiczne oraz których stan fizyczny i psychiczny pozwala na składanie zeznań co do faktów, które mają zostać dowiedzione, przy czym do sędziego należy ocena stanu osób zgłoszonych w charakterze świadków w celu ustalenia dopuszczalności i wiarygodności złożonych przez nich zeznań.

Dowody z zeznań świadków nie są dopuszczalne, jeżeli zgodnie z prawem lub według ustaleń pomiędzy stronami oświadczenie handlowe musi mieć formę pisemną lub musi zostać potwierdzone na piśmie. Dowody z zeznań świadków nie są dopuszczalne również wówczas, gdy zdarzenie zostało w pełni dowiedzione za pomocą dowodów z dokumentów lub innych środków dowodowych o pełnej mocy dowodowej. Dowody z zeznań świadków są

niedopuszczalne, jeżeli opierają się na jakichkolwiek umowach, które są sprzeczne w stosunku do treści dokumentów urzędowych lub prywatnych o pełnej mocy dowodowej lub je uzupełniają, niezależnie od tego, czy takie umowy zostały zawarte przed sporządzeniem dokumentu, w tym samym czasie, w którym został on sporządzony czy po jego sporządzeniu.

2.4 Jakie wyróżnia się środki dowodowe?

Istnieją następujące środki dowodowe:

- a) dokumenty;
- b) dowód w formie przyznania;
- c) oświadczenia stron sprawy;
- d) opinie biegłych;
- e) wizja lokalna przeprowadzona przez sąd;
- f) zeznania świadków;
- g) dowody rzeczowe;
- h) domniemania.

2.5 Jakie metody stosuje się w celu uzyskania dowodów ze świadków i czym się one różnią od środków uzyskiwania dowodów z biegłych? Jakie obowiązują zasady w odniesieniu do składania dowodów pisemnych i ekspertyz/opinii biegłych?

Różnice w mocy dowodowej środków dowodowych nie zależą od tego, czy dowód jest ustny czy pisemny.

Sąd jest związany wyłącznie dowodami o ustalonej w prawie mocy dowodowej oraz na określonych warunkach i przy określonych ograniczeniach: dowody z dokumentów urzędowych lub prywatnych, których autentyczność została potwierdzona za pomocą uznanych środków (por. art. 362–387 kodeksu cywilnego), przyznanie (por. art. 352–360 kodeksu cywilnego) oraz domniemania prawne (art. 349–350 kodeksu cywilnego).

Ocenę pozostałych dowodów sąd przeprowadza zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów, nie podlegając żadnym zasadom poza zasadami doświadczenia, tj. kieruje się osądem ogólnym i abstrakcyjnym bazującym na związkach przyczynowo-skutkowych. Sędzia uwzględni dowody zgodnie z własnym przekonaniem co do faktów, biorąc pod uwagę powyższe zasady.

2.6 Czy istnieją silniejsze i słabsze środki dowodowe?

Zgodnie z obowiązującymi przepisami różne środki dowodowe istotnie mają różną moc dowodową.

Zasada swobodnej oceny dowodów przestaje obowiązywać i niektóre środki dowodowe mają pierwszeństwo przed innymi, jeżeli w przepisach prawa przypisuje się szczególną wagę określonemu środkowi dowodowemu lub wymaga się spełnienia określonych wymogów formalnych w celu ustalenia istnienia lub udowodnienia faktu prawnego. W przypadku dowodów negatywnych prawo zakazuje sędziemu korzystania z niektórych rodzajów dowodów przy wydawaniu orzeczenia.

W przypadku przeprowadzania dowodów z zeznań świadków, ustnego przesłuchania biegłych (co do zasady biegłych przesłuchuje się wyłącznie na rozprawie końcowej, jeżeli zachodzi konieczność ustnego wyjaśnienia pewnych kwestii, ponieważ wyniki przeprowadzonych przez nich analiz są zawarte w pisemnych opiniach), wizji lokalnych przeprowadzonych przez sąd, sprawozdań z przeprowadzenia czynności wyjaśniających i z dokumentów nieokreślonych przez prawo jako dokumenty o szczególnym znaczeniu, sąd przeprowadza swobodną ocenę wszystkich takich dowodów.

Sędzia swobodnie ocenia moc dowodową zeznań świadka. Zeznania świadków nie mogą jednak zastąpić dowodu z dokumentu wymaganego na mocy prawa, nie mogą stać w sprzeczności z treścią niektórych dokumentów ani nie mogą uzupełniać ich treści.

Sąd dokonuje swobodnej oceny mocy dowodowej odpowiedzi biegłych i to samo dotyczy wyników czynności wyjaśniających przeprowadzonych przez sąd.

Jeżeli chodzi o dokumenty urzędowe (tj. dokumenty sporządzone na piśmie przez właściwy organ publiczny lub przez urzędnika wykonującego swoje uprawnienia), uznaje się, że w pełni dowodzą one faktów, które zgodnie z treścią dokumentów zostały dokonane przez takich urzędników, jak również faktów, które się w takich dokumentach poświadczą zgodnie z rozumieniem podmiotu sporządzającego taki dokument (oznacza to, że środek dowodowy w postaci takiego dokumentu można obalić wyłącznie po przedstawieniu dowodu przeciwnego). Dokumenty prywatne, w przypadku których podpisy lub charakter pisma lub sam podpis zostały uznane lub nie zostały zakwestionowane przez stronę, przeciwko której takie dokumenty zostały przedłożone, lub w przypadku gdy pomimo przypisywania podpisu i charakteru pisma stronie taka strona oświadcza, że nie ma pewności, czy jest to jej podpis lub charakter pisma, lub w przypadku gdy takie dokumenty są uznawane za autentyczne zarówno pod względem prawnym, jak i pod względem sądowym, a także dokumenty prywatne, w przypadku których podpisy lub charakter pisma zostały poświadczone przez notariusza, mogą zostać wykorzystane jako dowód potwierdzający oświadczenia przypisywane ich autorowi, przy czym nie uniemożliwia to zgłaszania argumentów lub dowodów na to, że dokumenty takie są fałszywe. Fakty przedstawione w oświadczeniu uznaje się za udowodnione w zakresie, w jakim są sprzeczne z interesem strony oświadczającej.

Oświadczenie musi jednak zostać wzięte pod uwagę w całości. Dokumenty prywatne poświadczone zgodnie z ustawą o notariacie mają moc dowodową dokumentów urzędowych, ale nie zastępują takich dokumentów w przypadku gdy prawo wymaga dokumentów urzędowych dla ważności czynności.

Pisemne przyznanie się sądowe ma pełną moc dowodową względem osoby przyznającej określony fakt. Przyznanie pozasądowe, w formie dokumentu urzędowego lub prywatnego, uznaje się za udowodnione po spełnieniu warunków przewidzianych dla takich dokumentów oraz, jeżeli zostało skierowane do strony przeciwnej lub jej pełnomocnika, ma pełną moc dowodową.

Przyznanie pozasądowe, które nie przybiera formy dokumentu, nie może zostać potwierdzone przez świadków jeżeli dowód z zeznań świadków jest niedopuszczalny; jeżeli jednak taki dowód jest dopuszczalny, sąd ocenia jego moc dowodową wedle swobodnego uznania.

Przyznanie sądowe w formie innej niż pisemna i przyznanie pozasądowe skierowane do osoby trzeciej lub zawarte w testamencie podlega swobodnej ocenie przez sąd.

Przyznanie nie stanowi dowodu przeciwko osobie przyznającej określony fakt: a) jeżeli zostanie ono uznane za niewystarczające w świetle przepisów prawa lub jeżeli opiera się na okolicznościach faktycznych, których uznanie lub zbadanie jest zakazane na mocy prawa; b) jeżeli opiera się na okolicznościach faktycznych związanych z prawami niezbywalnymi; c) jeżeli fakt, którego dotyczy przyznanie, jest niemożliwy lub w sposób oczywisty nie istnieje.

2.7 Czy udowodnienie określonych faktów wymaga oznaczonych środków dowodowych?

Tak, w prawie portugalskim przewidziano taki wymóg.

Gdy prawo wymaga sporządzenia dokumentu o określonej formie, takiego dokumentu nie można zastąpić innym środkiem dowodowym ani innym dokumentem, chyba że taki środek dowodowy lub dokument ma większą moc dowodową.

Jeżeli prawo wymaga dopełnienia specjalnych formalności na potrzeby stwierdzenia lub dowiedzenia faktu prawnego, nie można zrezygnować z dopełnienia takich formalności.

2.8 Czy świadkowie są zobowiązani przepisami prawa do zeznawania?

Każdy, niezależnie od tego, czy jest stroną sprawy, ma obowiązek współpracy w celu ustalenia prawdy poprzez udzielenie odpowiedzi na zadawane pytania, poddanie się czynnościom wyjaśniającym, dostarczenie tego, o co zwrócił się sąd oraz podejmowanie czynności zarządzonych przez sąd.

2.9 W jakich przypadkach mogą odmówić składania zeznań?

Następujące osoby mogą odmówić składania zeznań w charakterze świadków, z wyjątkiem postępowania służącego potwierdzeniu narodzin lub śmierci dziecka:

wstępni w sprawach z udziałem zstępnych oraz rodzice adopcyjni w sprawach z udziałem dzieci przysposobionych i odwrotnie;

teść lub teściowa w sprawach z udziałem zięcia lub synowej i odwrotnie;

małżonek lub były małżonek w sprawach, w których jedną ze stron jest drugi małżonek lub były małżonek;

osoba, która pozostaje lub pozostawała w związku nieformalnym o charakterze zbliżonym do związku małżeńskiego z którąkolwiek ze stron postępowania.

Do obowiązków sędziego należy poinformowanie osób, o których mowa powyżej, o prawie do odmowy składania zeznań.

Świadkowie związani tajemnicą zawodową, tajemnicą urzędową i tajemnicą państwową mogą zgodnie z prawem odmówić składania zeznań w zakresie, w jakim dotyczą one faktów objętych taką tajemnicą.

2.10 Czy osoba, która odmawia złożenia zeznań, może być ukarana lub zmuszona do zeznawania?

Jak wynika z odpowiedzi na poprzednie pytanie, osoby, które odmówią składania zeznań, nie podlegają sankcjom ani nie zobowiązują się ich do współpracy z sądem, ponieważ przysługuje im prawo do odmowy składania zeznań.

2.11 Czy przewiduje się, że od niektórych osób nie można uzyskać dowodów?

Tak, istnieją osoby, od których nie można uzyskać dowodów.

Są to osoby niezdolne do składania zeznań z uwagi na zaburzenia psychiczne lub osoby, które nie są fizycznie lub psychicznie w stanie zeznawać w sprawie faktów, które wymagają udowodnienia.

Do obowiązków sędziego należy ocena zdolności osób wezwanych do zeznawania w charakterze świadków.

Osobom, które mogą składać zeznania jako strony w sprawie, zabrania się składania zeznań w charakterze świadków.

2.12 Jaką rolę odgrywa sędzia i strony w przesłuchaniu świadka? W jakich warunkach można przesłuchać świadka w trybie wideokonferencji lub za pośrednictwem innych środków technicznych?

Świadkowie składają zeznania podczas rozprawy kończącej postępowanie w sprawie osobiście lub w drodze wideokonferencji z wyjątkiem następujących sytuacji:

gdy dowody przeprowadza się na wcześniejszym etapie (można to zrobić, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że uzyskanie zeznań od danej osoby może być niemożliwe lub bardzo utrudnione);

gdy dowody przeprowadza się za pośrednictwem wniosku o pomoc sądową przesłanego do portugalskiego konsulatu;

gdy dowody przeprowadza się w miejscu zamieszkania lub pracy danej osoby (przywilej nadany Prezydentowi Republiki Portugalskiej i przedstawicielom dyplomatycznym państw obcych na warunkach wzajemności);

gdy nie mogą stawić się w sądzie;

gdy istnieje możliwość składania zeznań na piśmie.

Zeznania świadka muszą być dokładne; świadek wskazuje powód i okoliczności uzasadniające jego wiedzę na temat faktów; w miarę możliwości powód posiadania danej wiedzy ma być określony szczegółowo i dobrze uzasadniony.

Przesłuchanie prowadzi adwokat strony, która wezwała świadka. Adwokat drugiej strony może zadawać świadkowi pytania w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia zeznań.

Sędzia musi zadbać o to, aby adwokaci nie byli nieuprzejmi w stosunku do świadków oraz aby nie zadawali pytań ani nie formułowali uwag, które są nie mają związku ze sprawą, są dwuznaczne, kłamliwe czy obraźliwe.

Przesłuchanie przez stronę, która powołała świadka, oraz przez stronę przeciwną przeprowadzają pełnomocnicy stron, bez uszczerbku dla informacji żądanych przez sędziego lub dla zasady, że sędzia może zadawać pytania, które w jego przekonaniu mają znaczenie dla ustalenia prawdy.

Sędzia poprowadzi przesłuchanie osobiście, jeżeli będzie to konieczne do zapewnienia, by świadek się opanował, lub w celu przerwania niewłaściwego przesłuchania przez stronę przeciwną.

Przed udzieleniem odpowiedzi na zadane mu pytania świadek może zapoznać się ze sprawą, zażądać przedstawienia mu określonych dokumentów, które stanowią część sprawy, lub przedstawić dokumenty na poparcie swoich zeznań; przedstawione i włączone do akt sprawy mogą być wyłącznie te dokumenty, których dana strona nie była w stanie przedłożyć.

3 Ocena dowodów

3.1 Czy istnieją ograniczenia nałożone na sąd dotyczące uwzględniania przez sąd w orzeczeniu dowodów, które zostały zebrane przez stronę niezgodnie z prawem?

Sąd nie może brać pod uwagę dowodów uzyskanych w sposób niezgodny z prawem.

3.2 Czy moje oświadczenie, jako strony w sprawie, uznaje się za dowód?

Tak, zgodnie z portugalskim prawem procesowym strony mogą składać zarówno zeznania, o których mowa powyżej, jak i oświadczenia.

Do momentu rozpoczęcia wystąpień ustnych w pierwszej instancji strony mogą zwrócić się o udzielenie zgody na złożenie oświadczeń dotyczących faktów, w które były osobiście zaangażowane lub na temat których posiadają bezpośrednią wiedzę.

Sąd dokonuje swobodnej oceny oświadczeń złożonych przez strony, z wyjątkiem przypadków, w których obejmują one przyznanie się.

Dodatkowe informacje w tym zakresie można znaleźć w odpowiedzi na pytanie 2.6.

Dalsze informacje

Mające zastosowanie ustawodawstwo

[Kodeks cywilny](#)

[Kodeks postępowania cywilnego](#)

Dalsze informacje

[Ministerstwo Sprawiedliwości](#)

[Prokuratura Generalna](#)

[Dziennik urzędowy](#)

[Baza dokumentów prawnych](#)

Ostatnia aktualizacja: 30/04/2018

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.